

KROGOLD: regele din legenda omonimă, cunoscută fragmentar din *Moarte pe credit* și care face parte dintre manuscrisele regăsite. Este tatăl prințesei Wanda, locuiește într-o fortăreață, Morehande, și l-a ucis pe Gwendor.

LE CAM: cavalerist, camarad al lui Ferdinand, ucis în luptă. Apare și în *Casse-pipe*.

LE DRELLIÈRE: cavalerist, probabil adjutantul superior al lui Ferdinand, ucis în luptă.

L'ESPINASSE (domnișoara): infirmieră la Peurdu-sur-la-Lys. Prenumele ei este Aline, dar poate fi și Agathe, care apare la finalul textului. Inspirată probabil de Alice David, infirmiera de la Hazebrouck despre care se presupune că ar fi avut o relație amoroasă cu Céline.

MAMA lui Ferdinand: tatăl lui Ferdinand îi spune Célestine, apoi Clémence (la fel ca în *Moarte pe credit*).

MÉCONILLE: medic-maior care îl operează pe Ferdinand. Medicul care l-a operat pe Céline la Hazebrouck se numea Gabriel Sénellart. Chiar dacă uneori în manuscris pare a fi scris Mécouille, grafia cea mai probabilă este Méconille.

MORVAN: Personaj din *Voința Regelui Krogold*; tatăl lui Joad, este ucis de Thibaut.

ONIME (doamna): cantinieră. În *Casse-pipe*, cantiniera, dna Leurbanne, e bănuită că ar avea o legătură amoroasă cu adjutantul Lacadent.

PURCELL: maiorul Cecil B. Purcell K. B. B., inginer; client al lui Angèle, le înlesnește ei și lui Ferdinand plecarea la Londra. Va fi unul dintre personajele din *Londres*.

TATĂL lui Ferdinand: lucrează la La Coccinelle, la fel ca domnul Harnache. La Coccinelle corespunde companiei Phénix, unde lucra Fernand Destouches.

THIBAUD: truver, personaj din *Voința Regelui Krogold*; îl ucide pe Morvan, tatăl lui Joad.

WANDA (PRINȚESA): fiica Regelui Krogold, personaj din *Voința Regelui Krogold*.

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i> (de François Gibault)	5
<i>Notă asupra ediției</i>	15
RĂZBOI	23
MANUSCRISUL. Pagini alese.	153
ANEXE	161
<i>Război în viața și opera lui Louis Ferdinand Céline</i>	163
<i>Listă de personaje recurente</i>	173

A trebuit să rămân acolo și noaptea următoare, o parte din ea. Sângele îmi lipise de pământ urechea stângă, la fel și gura. Între ele era un zgomot uriaș. Am dormit în zgomotul ăsta și apoi a plouat, o ploaie deasă. Kersuzon, alături, era greu, țeapăn sub picăturile de apă. Mi-am mișcat un braț spre trupul lui. Am pipăit. Cu celălalt nu puteam. Nu știam unde-mi e celălalt braț. Ajunsese până sus în aer, se învârtea în spațiu și cobora din nou să mă izbească pe umăr, în carne vie. Asta mă făcea să urlu zdravăn de fiecare dată și pe urmă era mai rău. Măcar făceam mai puțin zgomot când urlam decât făcea nenorocita de hărmălaie care-mi desfunda țeasta pe dinăuntru, ca un tren. Nu folosea la nimic să te pui împotriva. Pentru prima dată în melasa asta plină de obuze care treceau șuierând, am dormit fără să-mi pierd cunoștința cu totul, în tot zgomotul ăla, adică în mijlocul ororii, pe scurt. În afară de orele în care m-au operat, nu mi-am pierdut niciodată cunoștința de tot. Am dormit mereu așa, în zgomotul atroce, din decembrie '14. Am dat cap în cap cu războiul. E închis la mine în țeastă.

Bun. Deci ziceam că, în miez de noapte, m-am răsucit pe burtă. Hai că era mai bine. Am învățat să fac diferența dintre zgomotele de afară și cele care n-aveau să mă mai părăsească niciodată. Cât despre suferință, o degustam de

asemenea din plin, la umăr și la genunchi. M-am ridicat totuși de jos. Toate ca toate, dar mi-era foame. M-am răsucit un pic să mă uit în spate, în locul acela împrejmuț în care ne găsiserăm sfârșitul, cu Le Drelière și tot convoiul. Unde putea să fie în clipa asta? Și ceilalți? Trecuseră ore întregi, o noapte și aproape o zi de când veniserăm să-i strivim. În jur, pe coastă și în livadă, nu se mai vedeau decât moviște în care fumegau, pâ râiau și ardeau mocnit, ici și colo, mașinile noastre. Furgonul-forjă¹ cel mare era carbonizat, dar nu de tot, iar furajera² mai avea, hai să zicem, ceva mai mult. Nu l-am recunoscut pe adjutant în mijloc. Am recunoscut unul dintre cai puțin mai încolo, cu ceva în spate, un capăt de oiște numai tăciune, întins lângă zidul fermei care tocmai se făcuse bucăți. Probabil se întorseseră și se repeziseră în galop spre dărâmături în mijlocul bombardamentului, împinși de la cur în plin tir de mitralieră, că mai bine nu poți zice. Le Drelière³ lucrase bine. Am rămas ghemuit în același loc. În noroiul măcinat de obuze. Căzuseră cel puțin două sute odată. Pe ici, pe colo erau morți. Tipul cu ranițe crăpase ca o rodie⁴, că mai bine nu poți zice, de la gât până la brâu. Avea deja în burtă doi șobolani durdulii care îi ronțăiau ranițele cu cotoare răsoapte. Îngrăditura mirosea a carne stătută și a ars, dar mai ales a grămada din mijloc, unde zăceau îndesați unii în alții vreo zece cai cu burțile despicate. Acolo se terminase

1. Vehicul militar (în regimentele de cavalerie) care transportă o forjă.

2. Furgon militar pentru transportul furajelor.

3. Cavalerist, probabil adjutantul care îi este superior direct lui Ferdinand.

4. Joc de cuvinte în original, *la grenade* = rodie, dar și grenadă.

galopul, la doi metri, oprit în loc de o marmită¹, poate de trei. Amintirea tolbei cu bani² pe care Le Drelière o avea cu el mi-a apărut dintr-odată în mintea făcută terci.

Încă nu știam la ce mă gândesc. Nu eram în stare să judec prea adânc. Totuși, în ciuda grozăviei în care mă găseam, chestia asta mă săcăia teribil, în plus față de detunăturile din cap pe care le căram după mine. Părea din ce în ce mai sigur că rămăsesem doar eu în aventura asta mizerabilă. Nici loviturile de tun din depărtare nu eram prea sigur că le aud. Se amestecau toate. Am zărit undeva niște grupuri de oameni, călare și pe jos, care se îndepărtau. Mi-ar fi plăcut să fie nemți, dar nu veneau încoace. Aveau învârteli prin alte părți, fără îndoială. Aveau și ei niște ordine. Aici s-a epuizat terenul, nu mai e apt de bătalie. Rămânea, așadar, să-mi găsesc singur regimentul! Unde putea să fie? Ca să mă gândesc, fie și pe bucăți, trebuia să o iau de la capăt o dată și încă o dată, ca atunci când vorbești pe peronul unei gări și trece trenul. Câte o bucată zdravănă de gând, una după alta. Țsta, vă asigur, e un exercițiu care obosește. De-acum sunt antrenat. În douăzeci de ani, înveți. Am sufletul mai întărit, ca un biceps. Cred mai mult în chestii făcute fără efort. Am învățat să fac muzică, să dorm, să iert și, vedeți bine, să scriu și literatură frumoasă cu niște bucățele de oroare smulse din zgomotul care n-are să se sfârșească niciodată. Să trecem.

Printre resturile furgonului-forjă erau niște conserve de maimuță³. Cam zobite de incendiu, dar pentru mine

1. Bombă cu aripioare.

2. Pentru trimiterile la alte scrieri ale autorului, vezi postfața, p. 163 (în ediția de față) (n. ed. fr.).

3. Conserve din carne de vită.

încă bune. Dar ce te faci cu sete. Tot ce-am înfulecat cu o mână era plin de sânge, al meu și al altora. Am căutat totuși un cadavru care să-și fi ținut ceva pileală pe lângă el. Am găsit abia la capăt, aproape de ieșirea din locul acela împrejmuț, la un vânător din trupele de cavalerie. Avea niște bordeaux în manta, chiar două sticle. De furat, firește, bordeaux de la ofițeri. Apoi m-am îndreptat spre est, de unde veniserăm toți. Câte o sută de metri odată. Am simțit că încep să nu mai văd lucrurile bine, la locul lor. Credeam că văd un cal în mijlocul câmpului. Voiam să îl încălec și, de-aproape, nu era decât o vacă umflată, care crăpase de trei zile. Și chestia asta mă obosea. Am mai văzut după aceea și niște piese de artilerie care firește că nu existau. Nici cu urechea mea nu era altfel.

Tot nu dădeam de *poilus*¹. Încă vreo câțiva kilometri. Am mai băut o dată sânge. Chestia cu zgomotul se mai liniștise la mine în cap. Dar pe urmă am vomitat tot, și cele două sticle băute. Totul se învârtea. Ce dracu', mi-am zis, Ferdinand. Doar n-o să crăpi tocmai acum, când ai trecut prin ce-a fost mai greu!

N-am fost niciodată atât de viteaz. Și-apoi m-am gândit la tolbă, la toate furgoanele [regimentului] furate până la unul, și atunci mă durea de trei ori, și brațul, și tot capul care-mi huruia oribil și, încă și mai adânc, mă durea conștiința. Intrasem în panică, fiindcă, în fond, sunt băiat de treabă. Aș fi vorbit cu mine cu voce tare dacă nu mi-ar fi fost limba năclăită de sânge. În general, chestia asta îmi dă curaj.

1. Nume dat soldaților francezi din tranșee, în Primul Război Mondial.

Ținutul era neted — dar șanțurile înșelătoare și foarte adânci, pline de apă, îngreunau înaintarea. Trebuia să ocolești până nu mai puteai, doar ca să ajungi de unde ai plecat. Mi se pare că am auzit și niște gloanțe piuind. Totuși, adăpătoarea la care m-am oprit era de-adevăratelea. Îmi sprijineam un braț cu celălalt, fiindcă nu mai puteam să-l țin drept. Era mort și lipit de mine. Unde trebuia să fie umărul era un fel de burete făcut din stofă și sânge. Dacă îl mișcam nițel mi se oprea viața în loc, într-atât mă durea de tare, o durere groaznică, până în adâncul vieții, aș putea spune.

Simțeam că viața mi se dusese mai mult înăuntru, că se apăra, ca să zic așa. N-aș fi crezut că e posibil, dacă mi-ar fi povestit careva. Nu mergeam totuși prea rău acum, mă rog, în etape de două sute de metri. Mă durea îngrozitor peste tot, din josul genunchiului până înăuntru capului. În plus, urechea îmi era o ciulama sonoră, iar lucrurile nu mai erau tocmai aceleași, și nici tocmai la fel ca înainte. Parcă erau făcute din mastic, copacii deloc stabili, iar sub încălțările mele drumul se vălurea fără încetare. Nu mai aveam pe mine decât tunica și ploaia. Tot nimeni în jur. Îmi auzeam bine tortura dintre tâmpile în câmpia așa de largă și așa de goală. Aproape că mi-era frică să mă ascult. Făceam așa un zgomot înăuntru meu, încât credeam că am să pornesc iarăși bătălia. Făceam mai mult zgomot decât o bătălie. Dintr-odată soarele a strălucit în depărtare, iar deasupra câmpurilor s-a înălțat o clopotniță adevărată, uriașă. Mergi într-acolo, mi-am zis. E o destinație ca oricare alta. Și apoi mă las în jos — cu tãmbălăul din căpățână cu tot, cu brațul făcut praf, și mă chinui să-mi aduc aminte ce s-a

întâmplat. Nu puteam. Aveam memoria vraiste. Și apoi mi-era și prea cald, clopotnița se mișca din loc, mă săgeta în ochi când mai aproape, când mai departe. Poate e un miraj, așa mi-am zis. Dar nu-s atât de prost. Fiindcă mă doare peste tot, asta înseamnă că și clopotnița există. Era și asta un fel de a raționa, de a-ți regăsi credința. Și uite-mă că pornesc iarăși pe marginea drumului. La o cotitură se mișcă un om, în fundalul cam bălegos, sigur că mă vede. Mă gândesc că e un cadavru care se chircește, sigur am orbul găinilor. Era îmbrăcat în galben și avea o pușcă, nu mai văzusem până acum pe cineva înțolit așa. Tremura, sau tremuram eu. Îmi face semn să înaintez. Așa că mă duc. Nu riscam nimic. Și-atunci vorbește cu mine de aproape. Recunosc imediat. Era englez. În halul în care sunt, mi se pare fantastic să fie englez. Cu sânge în gură, că aveam din belșug, îi răspund imediat în engleză, vine de la sine. Eu, care n-am vrut să mă-râi nici zece vorbe când eram acolo ca să învăț limba, încep să fac conversație cu tipul în galben. Emoția, desigur. Până și la ureche îmi făcea bine să vorbesc englezește cu el. Mi se pare că e mai puțin zgomot. Mă ajută imediat să merg. Mă sprijină cu mare grijă. Mă opream des. Îmi trece prin minte că e mai bine că m-a găsit el și nu vreun prostovan de-al nostru. Lui, cel puțin, nu trebuia să-i povestesc de la început tot războiul doar ca să vadă cum ni s-a terminat expediția.

— *Where are we going?*¹ îl întreb.

— La *Yprès*², zice.

1. În engleză, în original.

2. Ofițerul englez pronunță fonetic — se aude și *s*-ul final. Numele orașului belgian e *Ypres*.

Yprès asta era sigur clopotnița din depărtare. Deci era de-adevăratelea, o clopotniță dintr-un oraș. Mai aveam patru ceasuri de mers, așa într-un picior cum ne aflam, pe poteci și mai ales peste câmpuri. Nu mai deslușeam mare lucru și, pe deasupra, acum vedeam și roșu. Îmi împărțisem corpul în bucăți. Bucata udă, bucata care era amețită, bucata cu brațul, asta era cumplită, bucata cu urechea, asta era groaznică, partea cu prietenia pentru englez, asta era mângâietoare, partea cu genunchiul, care se târa și ea parcă la întâmplare, partea cu trecutul, care se străduia, îmi aduc bine aminte, să se agațe de prezent și care nu mai era în stare și de asta — și apoi uite viitorul, care mă înspăimânta mai mult decât tot restul, și, în sfârșit, o parte caraghioasă care voia, deasupra tuturor celorlalte, să îmi spună o poveste. Nici măcar nenorocire nu poți să-i zici, era caraghioasă și gata. După aia am mai făcut un kilometru și pe urmă am refuzat să merg înainte.

— Unde te duci? am întrebat deodată, ca să știu.

Mă opresc. Nu mai merg înainte. Nu-i prea departe *Ypresul* lui, totuși. Câmpurile ni se rostogoleau în jur, se umflau în cocoșe mișcătoare, de parcă niște șobolani uriași ridicau mușuroaie pe sub brazde. Poate erau chiar oameni. Mari de tot, o armată lipită parcă de pământ... Se mișca totul ca marea, cu valuri adevărate... Era mai bine să stau jos. Mai ales dacă mă mișc cu toate acele zgomote de furtună care mă străbăteau de la o ureche la alta. Nu mai aveam în cap decât un suflu de uragane. Și m-am apucat să urlu din toate puterile.

— *I am not going! I am going to the* războiul de manevră¹

Zis și făcut. M-am ridicat încă o dată, cu tot cu braț și cu ureche, sânge peste tot, și m-am îndreptat către liniile inamice, de unde veneam. Tovarășul meu a început atunci să mă facă cum îi venea la gură, iar eu înțelegeam tot ce zice. Îmi crescuse febra, cred, și cu cât aveam mai multă fierbințeală de purtat în mine, cu atât mai ușor îmi era să înțeleg engleza. Șchiopătam, dar m-am încăpățânat, că mă dădeam viteaz. Nu mai știa cum să mă oprească. Ne-am încăierat în mijlocul câmpului, ca să zic așa. Bine că nu era nimeni să se uite la noi. A câștigat el până la urmă, m-a strâns de braț, de cel care era carne vie. Atunci, inevitabil, a câștigat. L-am urmat. Dar nu făcusem nici un sfert de oră în direcția orașului când am văzut pe drum, venind spre noi, mai bine de zece călăreți în kaki. De cum îi văd așa aproape, îmi imaginez tot felul de lucruri, că bătălia are să reînceapă.

— *Hurray!* strig când îi zăresc în depărtare. *Hurray!*

De-acum știu că sunt englezi.

— *Hurray!* îmi răspund.

Ofițerul lor se apropie. Îmi face un compliment.

— *Brave soldier! Brave soldier!* zice. *Where do you come from?*²

Nu mă mai gândisem de unde comez from [*sic*]. M-a speriat iarăși, scârba.

1. În engleză, în original. *Război de manevră* — operațiuni militare de la începutul Primului Război Mondial (august-octombrie 1914), în care au fost implicate unități de cavalerie și unități mecanizate, cu scopul de a întrerupe liniile de aprovizionare și de a ataca inamicul pe flancuri.

2. În engleză, în original.

Voiam din nou să mă car de-acolo, înainte și înapoi, în amândouă părțile deodată. Tovarășul care mă luase în grijă mi-a ars imediat un șut în cur, spre oraș. Nu mai vedea nimeni că sunt curajos. Eu nu mai știam unde mi-e capul, înainte ori înapoi, și înăuntru mă durea prea tare. Le Drellière n-a văzut nimic din toate astea. A murit prea devreme. La un moment dat drumul a urcat spre mine, încetișor de tot, ca un sărut adevărat, pot zice, până la înălțimea ochilor, și m-am lungit peste el ca într-un pat moale, cu tot cu vuietul bombardamentului din căpățână. Și apoi s-au liniștit și mai mult lucrurile, și caii allora în kaki s-au întors la mine, vreau să zic galopul lor [tâmpit], fiindcă n-am mai văzut pe nimeni.

Când mi-am venit în fire eram într-o biserică, pe un pat adevărat. M-am trezit tot cu zgomotul din urechi, și cu un câine care credeam că-mi mănâncă din brațul drept. N-am insistat. Doar că mi se deschide burta pe viu și la rece și, din nou, nu putea să mă doară și mai tare peste tot. N-a durat o oră, a durat toată noaptea. Am văzut cum cineva face un gest ciudat în umbră, sub ochii mei, un gest așa de moale și așa de melodios, parcă a trezit în mine ceva.

Nu mai credeam că se poate. Era un braț de gagică. În ciuda a tot și toate, l-am simțit drept la ciocan, fără discuție. Am căutat, cu un ochi, să-i văd fundul. Am descoperit că-și ondula posteriorul de ici până colo printre paturi, stofa stătea să plesnească. Ca un vis care reîncepe. Viața asta are niște chestii în ea. Mi s-au răscolit ideile de-a curmezișul, parcă amestecate, și au urmărit foarte cuminiți fundul ăla, așteptând. Mi-au împins patul pe roți